

KÁLNAY ADÉL

Egyszer elfogy az idő

Azt senki nem gondolta, hogy mire felkel a nap, addigra Kürthy Árpád már nincs többé, mégis úgy virrasztottak mellette ezen az éjjelen is, ahogy kérte, némán, lelki üdvéért imádkozva. Három nappal ezelőtt rendelt magához mindenkit. Nem sok van hátra, gyertek és imádkozzatok értem, üzente szét a családnak, reszkető írása még a határon túlra is eljutott, felriasztotta Erzsébet lányát, aki éppen kétségbeesetten próbált megkapaszkodni Bécsben egy huszadrangú színtársulatnál, leginkább a társulat igazgatójának a karjába fogódzva. Haza kell mennem, mondta mindenkinek, én vagyok a legkisebb lánya, én vagyok a legtávolabb tőle minden szempontból, mégis látni akar, mennem kell, ismételte, mintha bárki is vissza akarta volna tartani. Erzsébet harminc éves volt, és olykor még mindig arról ábrándozott, hogy híres színésznő lesz belőle, vagy legalább gazdag feleség, akinek szalonjában összegyűlnek majd a híres emberek. Sajnos, ahogy múltak az évek, egyre kilátástalanabbnak látszott, hogy vágyai teljesülnek. Időnként, ha végképp elkeseredett, szemére hányta a Jóistennek, hogy nem segít rajta. Ilyenkor úgy beszélt vele, olyan szemrehányóan, mint egy duzzogó kisgyerek. Mennyit könyörögtem neki, én már régen megszántam volna azt, aki így kérlel engem, mondogatta magában, de a Jóisten hallgatott. Mostanában egyre rosszabbul mentek a dolgok, az igazgatónak adósságai lettek, azonkívül fiatal lányok keringtek körülötte folyton, mint fénytől bővölt lepkék a lámpa körül, és Erzsébet egyre kevesebb komoly szerepet kapott. Érezte, hogy már suttognak róla, reggelente riadtan nézett a tükörbe, úgy látta, minden nap eggyel több ráncot talál fehér arcán és nyakán. Jobb is, ha eltűnök egy időre, gondolta. Még az is megfordult a fejében, hogy talán történik vele valami, valami, amitől jobb lesz vagy legalább más az élete.

A vonaton megpróbálta felidézni apja arcát, de hiába. Minél erősebben gondolt rá, annál halványabb lett a kép, amit őrzött róla. Húsz éve láttam utoljára, számolt utána, s elcsodálkozott, hogyan jöhetett ki ilyen nagy szám. Leginkább még pödrött, hosszú bajuszára emlékezett, és egy illatra, amit azóta sem érzett sehol. Tíz évvel ezelőtt kellett volna eljönnöm, jutott eszébe, de akkor éppen az anyját siratta. Ezt is olyan igazságtalannak érezte, hogy a halál így beleszóljon az életébe. Anyja még nagyon fiatal volt, s az igaz, hogy semmi örömét nem lelte már itt a földön, de azért élhetett volna még, főleg Erzsébet miatt, aki így végképp egyedül maradt. Akkor azt tervezte, megírja apjának, milyen nyomorúságba taszította őket, számtalan változatát fogalmazta meg a levélnek, végül mégsem küldte el, mert egyik sem tetszett igazán, a dühe pedig

minden változat után egyre kopottabb lett, aztán értelmét veszítette. Tulajdonképpen azt akarta számon kérni, miért tette tönkre anyját azzal, hogy elvette, de érezte, ez olyan lenne, mintha azt kérdezné, ő miért született, s ugyan ki tudna válaszolni az ilyen kérdésekre. Anyja úgy gondolta, Isten büntette meg, mert bűnös szerelmet érzett. Bűn volt az, hidd el, bűn, mondogatta mindig Erzsébetnek, apád a nővérem férje volt, s én szerelmes voltam belé, amióta megláttam az arcát arcom mellett a tóban, mesélte el ki tudja hányszor, mintha még jobban akarná büntetni magát, mintha nem lenne elégedett a rámért büntetéssel. Erzsébet tudta, miről beszél az anyja. Kicsi gyerekkorában hallotta már a történetet. A cselédek beszéltek apja házában, amikor volt annyi idejük, hogy az urak dolgáról beszéljenek. Erzsébet köztük forgott mindig, szerette hallgatni beszédüket, szerette azokat a szavakat, amelyeket csak ők mondtak, és szerette a nevetésüket is, meg az erejüket, köztük olyan biztonságban érezte magát, amit sehol máshol, még anyja mellett sem érzett. Abban a komor házban, a súlyos függönyökkel elsötétített szobákban, a lépéseit visszhangzó folyosókon mindig elfogta valami furcsa érzés, a falakról olyan szigorú emberek néztek el feje fölött ki tudja hová, akiket nem ismert, s az a bajszos nagy ember, aki időnként az ölébe vette, hatalmas tenyerébe fogta az arcát, s arra kényszerítette, hogy szembenézzen vele, hát az az ember is csak olyan volt, mint a képek, félni kellett a tekintetétől. Ám a konyhában minden más volt. Világos volt és meleg, ki-be jártak az ajtón, valaki mindig beszélt, valaki mindig a kezébe nyomott valami finomat, s ha néha megjelent anyja törékeny alakja az ajtóban, mindig elbújhatott valaki szoknyája mögé. A cselédek szerették őt, olyan eleven, meleg szeretettel, amilyennel ő szerette a kis állatokat, amiket magához szoríthatott, arcát selymes bundájukba nyomhatta, maslit köthetett a nyakukba és babusgathatta őket. Ilyen szeretetre vágyott mindig, s a cselédek éppen így szerették. Soha nem hallgattak el, ha benyitott az ajtón, már a járását is ismerték, előtte ugyanúgy beszélgettek, mint egymás között, cinkosai voltak apró bűneiben, megvédték, és beavatták minden dolgukba. Tőlük hallotta anyja történetét, s először fogalma sem volt, kiről beszélnek. Időbe telt, mire rájött, hogy az a bizonyos Júlia, aki hozzáment nővére férjéhez rögtön a gyászév letelte után, nem más, mint az ő anyja. Azt is tőlük tudta meg, hogy akiket testvéreinek hisz, azok valójában csak féltestvérei, de egyúttal unokatestvérei is. Anyjával csak jóval később, már elköltözésük után mert erről beszélgetni. Anyja élete végéig vádolta magát, és nem lelt nyugalmat. Négy évig voltam ebben a bűnös szerelemben, s a négy év alatt százszor imádkoztam azért, hogy legyen valami törvényes módja szerelmünknek. Amikor a nővérem meghalt, azon a szerencsétlen éjszakán, akkor is csak magamra gondoltam, magamat sajnáltam, pedig nem is olyan régen, még az életemet is odaadtam volna érte, és mikor az orvos kijött a szobából, és azt mondta, már nem szenved tovább, én csak Árpádra tudtam nézni, lestem a pillanatot, amint fel-

ocsúdva gyászából végre rám tekint. Erzsébet nehezen tudta megérteni, hogyan szerethetett bele anyja egy nála több mint húsz évvel idősebb férfiba, akinek egyszer egy hosszú pillanatra meglátta a tükörképét a vízben a magáé mellett. Nem értheted, mondta anyja, hisz én se értettem, de attól kezdve nem volt egy pillanat, hogy ne rá gondoljak. Bűnömet egyszerre bántam és élveztem, s hiába éreztem kezdettől, milyen gonosz vagyok, magamat mindig felmentettem, mert azt hittem, hogy csak szent szerelem létezik. A cselédek erről persze semmit nem tudtak, ők csak azt látták, milyen jóságos Júlia, amikor feláldozza magát, és hozzámegy sógorához, hogy nővére gyerekei ne szomorú árvaságban nőjenek föl. A szerelem titok maradt, csupán Erzsébet tudott róla, és sajnálta érte az anyját nagyon. Azon az esős őszi napon, amikor elhagyták Kürthy Árpád házát, örült, hogy végre nem kell többé csendben és illedelmesen ülni az asztalnál, s unatkozva várni az idő múlását, még azt sem bánta, hogy nem fogja látni testvéreit, hisz úgysem szerették egymást olyan nagyon. Azt is remélte, hogy végre mosolyogni fog az ő folyton szomorú mamája, de ebben csalódnia kellett. Hiába volt a szabadság, Júlia nem tudott szabadulni attól, amit bűnének gondolt, csak hervadozott, gyengült, vékony szája mind keskenyebb lett. Erzsébet akkor már intézetben tanult, ritkán találkoztak, s olyankor mindig megjíedt anyjától. Fel foglak nevelni, jelentette ki az anyja, pedig semmit nem kérdezett, csak rémülten nézte sápadt arcát, fátyolos szemét. Egy alkalommal pedig azt mondta, ha vele valami történne, akkor menj vissza az apjához. Ne élj egyedül a világban, apádra számíthatsz, biztatta, és Erzsébet hetekig attól félt, hogy valami borzasztó fog történni, de szerencsére semmi nem történt. Anyja tartotta a szavát, megvárta, míg befejezi az iskoláit, és egy zivataros nyári napon, amikor Erzsébet éppen azon tanakodott, hogyan mondja meg, hogy mégiscsak színésznő lesz inkább, kezében a vasalt ruhával megtántorodott, és hangtalanul összeroskadt. A temetésről hiába írt az apjának, nem jött el, csupán részvétét küldte. Nyilván nem tudta megbocsájtani, hogy elhagyták, pedig igazán nem vethetett semmit Júlia szemére, amit vállalt, elvégezte, felnevelte nővére gyerekeit, csak ezután futott el szűnni nem akaró büntudatával, remélve, hogy sikerül elhagynia valahol. Apád sohasem értette meg, mi az én bűnöm, és azt egyáltalán nem vállalta, hogy ő is vétkes lenne, magyarázta Erzsébetnek, nem mondom, hogy akkor az én bűnöm kisebbedne, de talán könnyebben vittük volna ketten. Apád azonban mindent tagadott, végül megharagudott rám és azt mondta, nem vagyok normális. Míg Margit élt, csak olyan voltál nekem, mint a sógornőm, egy rokon, semmi több, hogy te milyen képzelgésekben éltél, arról én nem tehetek, ezt mondta apád, és én úgy éreztem, belehalok rögtön a szégyenbe, mert nem így volt, tudom, nézett könnyörögve lányára, hogy legalább ő higgyen neki, és Erzsébet el is hitt mindent, bár nem nagyon értette. Elképzelte anyját tizenöt évesen, amint a tóban nézegeti tükörképét, s arról ábrándozik, hogy hamarosan megpillantja az iga-

zit, és valóban, a vízben megjelenik egy szempár, ami úgy éget, hogy azonnal beleégeti azt az érzést a szívébe, s onnantól már el van veszve egészen. Olyan idegen volt ez az egész jelenet, idegen és bosszantó. Erzsébetet elkerülte a nagy, a végzetes szerelem, gyerekes dolognak tartotta, nem is vágyott rá. Ha anyja azt meséli el neki, hogy hozzáment a sógorához, mert gazdag, volt vagy neve volt, azt meg tudta volna érteni, de hogy egy tekintetbe, egy mosolyba ilyen végzetesen bele lehet szeretni, az legföljebb a színpadon volt átélhető számára. Te annyira más vagy, mint én, mondta mindig az anyja, olyan a természeted, mint szegény nővéremé, egyre jobban hasonlítasz rá. Néha, amikor már félhomály van, s rád nézek, megrettenek, mert Margitot látom. Erzsébet nem szerette ezt hallani, rossz volt egy halotthoz hasonlítani, mintha a külső hasonlóság miatt rá is hasonló sors várna, mindig elszomorodott, valahányszor anyja erről beszélt. Pedig örülhetett volna inkább a hasonlóságnak, mindenki azt mondta, hogy Margit szép volt, sugárzóan szép, a cselédek szerint mint egy márványszobor, olyan. Olyan szép és olyan hideg is, mondta anyja, mintha a gyerekein kívül nem szeretett volna senkit, Árpádra is mindig hűvösen nézett, egyáltalán nem úgy, mint kedves urára. Erzsébet ezentúl időnként a tükörben úgy nézett magára, mintha egy másik nő lenne, egy olyan nő, aki már nincs, és ilyenkor gyorsan elfordult a tükörtől, mert más csak a színpadon szeretett lenni, a valóságban nagyon is ragaszkodott magához.

Amikor az állomáson leszállt a vonatról, hiába kutatta, ki várja. Pár ember lézengett a peronon, pedig Erzsébet az utolsó vonattal érkezett, rejtély, hogy mire vártak még. Senkit nem látott viszont, aki azt nézte volna, ki száll le a vonatról. Megtalálom egyedül is, biztatta magát, csak ne esett volna már napok óta az eső, csupa sár volt a kis utca, amely az állomástól kanyargott apja háza felé. Éppen azt próbálgatta, hogy át tud-e menni a túloldalra, amikor egy borízú hang megállította. Maga lenne a Kürthy kisasszony, már azt hittük meg se jön, mondta a férfi, s olyan közel állt Erzsébethez, hogy kénytelen volt hátrálni, ha nem akarta érezni a szagát. A férfi sokáig fürkészte az arcát, aztán felkapta a csomagokat, és imbolyogva megindult a kijárat felé. Már csak maga hiányzott, mondta, mikor fölsegítette Erzsébetet a kocsira, itt van mindenki, oszt ülnek szépen körbe az ágyánál, ahogy kell. Erzsébet úgy érezte, hogy ez az ember most megróttá őt. Végignézett magán, és úgy találta, nem öltözött megfelelően, pedig mielőtt elindult, igen gondosan igyekezett kiválasztani az alkalomhoz illő ruhát. Feketében nem akart jönni, azt csak becsomagolta, és egy barna, egyszerű ruhát vett fel, amin körben apró fehér virágok ültek, és most ez az egyszerű ruha is hivalkodónak, sőt kacérnak tűnt, az a kényelmetlen érzése támadt, hogy máris mindenki őt nézi, el is döntötte, amint megérkeznek, azonnal át fog öltözni. Az út hosszú volt és rázó. Néha majd elharapta a nyelvét, akkorákat döccentek. Sok volt az eső mostanában, szólt hátra a válla fölött az ember, tessék jól kapaszkodni. Mintha nemcsak a térben,

hanem az időben is egyre távolabb kerültek volna Bécstől, minden egyes kátyú évekkal lökte vissza, úgyhogy mire megérkeztek, Erzsébet már az a kislány volt megint, aki annak idején az anyjával ment el, s akinek egy cseppet sem fájt a szíve, hogy maga mögött hagyja az otthonát. Te jó ég, mit keresek én itt, gondolta, itt ugyanolyan komor minden, mint régen. Már a kapuban érezte azt a szagot, amiről annak idején sem tudta, mi árasztja, s még azt sem tudta eldönteni, ízlik-e vagy sem. A ház már felkészült a gyászra, nem húzták szét a függönyöket, csend volt és mozdulatlanosság. A cselédek hangtalanul surrantak a sötét folyosókon, és aggodalmasan pillantgattak Kürthy Árpád szobája felé. Most van bent nála az orvos, súgta valaki, azért csak menjen be nyugodtan. Erzsébet azonban át akart öltözni, le akarta törölni az arcáról a festéket, ezért kérte, hogy mutassák meg a szobáját. Ahogy gondolni tetszik, mondta a cseléd, s Erzsébet az ő hangjában is szemrehányást érzett. Valamit rosszul csináltak, állapította meg, de ettől többre nem volt képes. Sietve öltözött át. A szobában nem volt tükör, így nem tudta ellenőrizni a kinézetét. Letörölte a festéket, haját lebontotta, és csigába tekerte szorosán, egyetlen hajszál ki nem lógathatott, ruháján sem hagyta nyitva az utolsó két gombot. Úgy érezte, ennél többet már nem tehet, és amikor a folyosón meglátta magát a tükörben, elégedetten állt meg egy pillanatra, hogy szoknyája ráncait eligazítsa. Mintha színpadra lépnek, jutott eszébe, és leszaladt a lépcsőn.

Ahogy belépett a szobába, legszívesebben vissza is fordult volna, annyira fojtó volt bent a levegő. Kétségbeesetten szénézett, és megpróbálta kitalálni, ki kicsoda. A nagy kerek asztalnál ketten ültek, két nő, sápadtan és szigorúan. Csak néztek maguk elé, kezükben zsebkendő, néha a szemükhöz érintették, s láthatatlan könnycseppeket töröltek le arcukról. Ők a lányok, Terézia és Katalin, gondolta Erzsébet. Ahogy közeledett feléjük, megjelent az arcukon valami mosoly féle, de olyan halvány, hogy felületes szemlélő észre sem vette volna. Amikor egymás után megölelték, Erzsébet nehéz izzadtságsgzagot érzett, amitől rögtön felkavarodott a gyomra. A férfiak távolabb, a könyvesszekrény előtt, a kártyaasztalnál ültek, s a férfiakra jellemző esetlenséggel viselték a helyzetet. Erzsébet rövid töprengés után odalépett hozzájuk is, és kezét nyújtott sorban mindegyiknek. Két férfi, egy köpcös, nagy bajuszos, meg egy vékonyabb, vöröses szakállú bemutatkozott. Nevüket Erzsébet nem értette. Az ikreket megismerte, alig változtak a húsz év alatt, csak a fejük teteje kopaszodott, s a hátuk hajlott meg egy kicsit. Kerülték Erzsébet tekintetét, zavartan fogtak vele kezét. A legkisebb bátyja oldalt ült, de ahogy Erzsébet elé ért, azonnal felállt, és jól megszorongatta a kezét, magához vont, majd eltolta, s úgy nézte. Te vagy a kishúgunk, nocsak, nocsak, ismételte, és alaposan szemügyre vette. Akár vásáron a lovat, úgy vizsgál, bosszankodott Erzsébet, még jó, hogy a fogaimat nem nézi. Hogy megszabaduljon, ellépett apja ágyához, aztán addig nézte apja arcát mozdulatlanul, amíg könnybe nem lábadt a szeme. Ha siratni kell, majd

akkor is így kell tennem, gondolta. Igen nehezen tudott igazából sírni, az élet dolgai nem hatották meg annyira, mint azok a történetek, melyeket filléres könyvekben olvasott, vagy amelyekben játszott. A valóság sosem tud olyan drámai lenni, mondogatta mindig, s most is ezt érezte. Hiába tudta, hogy az ágyban az apja fekszik, mégis csak egy nagyjából idegen embert látott, és ezen nem tudott változtatni.

A vacsoránál folytatódott a csend, néhány udvarias mondaton kívül nem hangzott el más. Erzsébet nem értette, hogy lehetnek ennyire szótlanok testvérei. Hiába kérdezett bármit, csak rövid válaszokat kapott, testvérei, ha rá is néztek, azonnal elkapták a tekintetüket. Úgy érezte, a gyász közelségén kívül valami más oka lehet a csendnek, arra gondolt, hogy esetleg éppen ő az oka, az ő jelenléte, s egyszerre megbánta, hogy idejött. Egyre több régi emlék bukkant fel agyában, többnyire apróságok, mégis nyomasztották. Vacsora után bement a konyhába, de csak idegen arcokat látott, s itt is mindenki szótlanul tette a dolgát. Keres valamit a kisasszony, kérdezte egy kövér szakácsnő, és Erzsébet nem mondhatta, hogy igen, keresek, keresem a nyomát a gyerekkoromnak, itt kell lennie valahol a nevetéseimnek, a sírásaimnak, tíz régi évnek a nyomát keresem, összes szereplőjének és hangulatának a nyomát. Azt hiszem, eltévedtem, válaszolta, és visszament apja szobájába. Ahová leült, onnan éppen az ágyra látott. Láta, ahogy emelkedik és süllyed a paplan. Néha olyan volt, mintha már nem is mozdulna semmi, s olyankor azt gondolta, meghalt, s figyelte, hogy a többiek mikor veszik észre. Aztán egyszerre megint látta a lassú hullámzást, és azt gondolta, na, még kapott egy kicsi időt. Ez így megy már harmadik napja, suttozta Katalin, nem tudja magát megadni, csak birkózik a halállal. Az orvos mit mond, súgta vissza Erzsébet, de Katalin erre csak legyintgetett, s nagyot sóhajtott. Nem mond az semmit, csak hümmöget, méri a vérnyomását, lázát, nem igazán tudja, mi a baja, és azt sem, hogy meddig húzza. Mindig erős ember volt, olyan szörnyű így látni, megkegyelmezhetne már neki a Jóisten. Megint sokáig hallgattak, senki nem moccant, Erzsébetnek olyan érzése volt, mintha színpadon lenne az előadás elején vagy végén az állóképben. Egyébként is mindig úgy gondolta, hogy folyton egy vég nélküli darabban játszik, anélkül, hogy tudná a szerepet. Lopva nézegette testvéreit, akiket alig ismert, s próbálta kitalálni, milyen emberek. Alig tudott róluk valamit, különösen, mióta az anyja meghalt, jóformán hírt sem hallott felőlük. Azt azért tudta, hogy mindegyik jobb helyzetben van, mint ő. Az ikrek gazdálkodnak, mindkettőnek van szép birtoka, ha ugyan még szép, s nem mulatták el az egészet, mert igen mulatósak mind a ketten. Leginkább a kártya a szenvedélyük meg a nők. Egyik sem nősült meg, s bizonyára már nem is fog. Jobb is, legalább nem tesznek tönkre senkit a kicsapongó életmódjukkal. Persze ők mindig vadak voltak. Erzsébetet is sokszor megríkatták, mintha örömük telt volna mások bosszantásában. Emlékszik, egyszer a babáját belelógatták a kútba,

s úgy csináltak, mintha beleejtették volna. Erzsébet visítva szaladt feléjük, ők meg csak nagyot nevettek. Utána visszatérő álma lett, hogy lábánál fogva hintáztatják, hol egy szakadék, hol egy rohanó folyó fölött, s ő hiába kiáltozna, nem jön ki hang a torkán. Nem szerette őket, mert félt tőlük. A lányokkal másként volt. Ők olyan nagyok voltak, mire játszó sorba került, már csak a fiúkkal meg a szépítkezéssel foglalkoztak, nem vele. Azért egy rossz emléke van róluk is. Egyszer elvitték magukkal valamelyik szomszéd birtokra, ahol valami vidámság volt, s beültették egy szobába, régi képek és vadásztrófeák közé, aztán egyszerűen otffelejtették. Egy ideig türelmesen várt, aztán elaludt. Arra ébredt, hogy nagy a csend, mégis, mintha egy hang ébresztette volna, valami éles rikoltás vagy jajszó. Rémülten nézett széjjel. A szobában már félhomály volt, s ő egyszerre úgy érezte, nincs egyedül. Soha azóta nem érzett félelmetesebbet. Valaki vagy valami volt a szobában. Nem mert moccanni sem, és arra gondolt, hogy soha többet nem kerül ki onnan. Iszonyú hosszú idő telt el így, mire képes volt annyi erőt összeszedni, hogy felpattanjon, s az ajtóig fusson. Közben imádkozott, hogy az ajtó ne legyen bezárva, hogy az a valaki vagy valami engedje őt elmenekülni, s a pillanat tört részéig, amíg a kilincs engedett a nyomásnak, dermesztő hideget érzett, azt hitte, ott helyben kővé válik. Máig öszszerándul a gyomra, ha felidézi azt az érzést. A lányoknak persze fel sem tűnt, hogy milyen sokáig nem látták, a birtok végében csordogáló pataknál kergetőztek, évdtek a fiúkkal. Nem szólt semmit nekik, és másnak sem beszélt soha arról, amit átélt, de soha többet nem ment a lányokkal sehová. A legkisebb testvérét szerette, bár jóformán alig látta. Papoknál nevelkedett, apjuk így látta jónak, hiába mondta Erzsébet anyja, hogy gyenge gyerek még, nem válik javára, anyai ölelésre lenne még szorulva. Makacs, konok ember volt az apád, mesélte Erzsébetnek, az a kisgyermek épphogy elveszítette az anyját, aztán rögtön kénytelen volt az egész családját elveszíteni. Mondhattam én apádnak mindent, nem hatotta meg. Ez erősíti a férfit, ezt hajtogatta, s valahányszor indult vissza a gyerek az intézetbe, csak egy kézfogással búcsúzott el tőle. Nem is volt annak szegénynek igazi gyermekkora, csak kornyadozott, sápadozott, ha itthon volt, sem találta a helyét, szótlan volt és gyöngye, csak hatalmas szemei beszéltek, a szívem szakadt meg, ha beléjük néztem. Erzsébet is így emlékezett rá. Hogy kézenfogva sétáltak a hatalmas kertben vagy felsétáltak a temetőbe, és leültek amellé a sír mellé, amelyen két anygalka tartott egy szív alakú képet. A képen egy szép nő mosolygott rájuk, ez a szép nő volt Margit, a gyerekek édesanyja, Erzsébet nagynénje. Erzsébet illedelmesen üldögélt és nézelődött, beszívta a liliomok nehéz illatát, aztán ugyanolyan csendben, ahogy jöttek, visszasétáltak a házba. Arra is emlékezett, hogy testvére egyszer annyira betegen jött haza a szünetre, hogy a cselédek azt suttozták, hamarosan kikerül az anyja mellé a temetőbe, és Erzsébet akkor azt gondolta, nem is lenne az rossz, hiszen végre együtt lehetne azzal, akit a legjobban szeret, még

izgult is érte, hogy sikerüljön, s csalódást érzett, amikor mégis meggyógyult. Mostanra egyáltalán nem látszott sem érzékenynek, sem széplelkűnek, meghízott, megöszült, szemei zavarosak voltak, kezei idegesen remegők, egyik cigarettáról a másikra gyújtott, és sűrűn töltögette magának a bort. Erzsébet hirtelen úgy érezte, elfogyott a levegő. Kétségbeesve nézett széjjel, de senki nem nézett rá vissza. Egy darabig megpróbálta leküzdeni rosszullétét, de nem sikerült, sőt egyre rosszabbul érezte magát. Mintha nemcsak a levegő fogyott volna el, hanem az idő is, az idő, ami kiszabotott számukra. Szinte utolsó erejével az ablakhoz sietett, elhúzta a függönyt, és kitárta. Kellemes esti hűvösség áradt be, Erzsébet mélyet sóhajtott belőle, úgy érezte, az életét kapta most vissza. Amikor megfordult, látta, hogy mindenki őt nézi. Mintha valami szentségtörést követtem volna el, gondolta, és mosolyogni lett volna kedve. Olyan volt az egész, mint mikor a színpadon valaki nem a megfelelő végszót mondja, s a szereplők kizökkennek a szerepükből. Erzsébet látta, hogy Katalin szólni akar valamit, de ekkor apjuk felült az ágyban, és azt mondta, Margit kérlek, gyere ide hozzám, majd visszahanyatlott a párnájára. A lányok azonnal odaszaladtak, apjuk fölé hajoltak, s akkor még egyszer mondta, Margit, gyere ide, és kezét az ablak felé nyújtotta. Téged hív, fordultak a lányok Erzsébet-hez, azt hiszi, te vagy az anyánk.

Később valahányszor felidézte ezt a pillanatot, csak ugyanazt érezte, a bizonyosságot arról, hogy mint mindig is sejtette, nincsenek véletlenek, az sem véletlen tehát, hogy együtt kellett virrasztania ezekkel a majdnem idegen emberekkel. Csak azt sajnálta, hogy anyja már nem hallhatta Kürthy Árpád utolsó vallomását, amit abban a hitben tett meg, hogy első felesége kezét szorongatja, mert ez a vallomás nemcsak Margitnak szólt, hanem Júliának is, s Erzsébet, aki kicsit mindkettő volt, megértette, miről beszél az apja. Bocsáss meg nekem Margit, mondta, bocsásd meg, amit ellened tettem, Erzsébet pedig azt mondta, megbocsátok.

A többiek szerettek volna többet tudni, de Kürthy Árpád már nem szólalt meg, hiába szólígtatták, lecsukta szemét, keze is elernyed, nem kapaszkodott görcsösen Erzsébet kezébe. Az orvos bejött, megvizsgálta, hümmögetett, aztán azt javasolta, amit úgylis tettek volna. Hagyják pihenni, mondta komolyan. Elhatározták, hogy felváltva virrasztanak, s hogy először a nők alusznak egy kicsit. Mennyire hasonlítasz anyánkra, nézte Terézia Erzsébetet, s milyen különös, hogy apánk észrevette. Vajon miért kért bocsánatot, firtatta, de Erzsébet csak széttárta a kezét. Ki tudja, mi játszódik le egy haldoklóban, válaszolta.

Az éjszakája nehezen telt, csak forgolódott, nem találta a helyét. Túl sötét volt, túl nagy volt a csend, s amikor meggyújtott egy kis lámpát ijesztő árnyak vetődtek a falra. Az ágynemű szaga is zavarta, kénytelen volt a parfümjéből pár cseppet a párnahuzatra tenni, hogy valamennyire kibírja. Nem tudott aludni, inkább csak pihent, s igyekezett nem gondolni semmire. Képek szalad-

gáltak a fejében, régi és még régebbi képek, felvillantak, eltűntek, anélkül, hogy parancsolni tudott volna nekik, és mire hajnali derengés váltotta fel a vaksötétet, addigra fáradtabbnak érezte magát, mint mikor lefeküdt. Elsőnek ért le apja szobájába. A férfiak mind aludtak, karosszékekben, kanapén heverve. Megint érezte a nehéz szagot, persze az ablakot valaki bezárta, gondolta, de valamiért nem merte kinyitni, inkább az ágyhoz lépett. Azonnal tudta, hogy az apja meghalt, s azt is, hogy ez éppcsak az imént lehetett, még meleg volt a homloka, szeme lehunyva, mintha csak aludna. Először szólni akart a többieknek, de aztán mégis inkább kisietett a szobából. A kertbe ment, mert megrettent a halál valóságától, mintha nemcsak az apja, de mindenki más is halott lenne ebben a csendes házban, s ha egy percig még marad, vele is valami szörnyű történik.

A kert nem is kert volt mostanra, inkább erdő, a fák, de még a bokrok is óriásivá nőttek, senki nem gondozta már évek óta. A fák térdig ködben álltak, lassan gomolygott felfelé a tejfehérség, s észrevétlenül vált semmivé. Micsoda díszlet, jutott eszébe Erzsébetnek megint a színház, s nagy kedve lett volna eltűnni ebben a különös tájban. Elindult arra, amerre a kis tavacsát sejtette, néha megállt, próbálta megtalálni a kanyargós ösvényt, amin gyerekkorában annyit sétált, de nem találta. Ruhája nehéz lett, mert megtelt nedvességgel, de nem bánta. Mindig egyedül voltam mindenütt, csak lebegtem én is, mint a köd vagy a pára, gondolta, vajon itt lenne mégis az otthonom, ahol sosem kerestem? Tudta, hogy el fog menni innen, most mégis jól esett azt hinni, hogy le tudja végre magához húzni ez a föld, magába tudja zárni ez a kert, és otthona lesz végre a világban.

